

OKULLARDA UYGULAMA ÇALIŞMALARININ YÜRÜTÜLMESİ SÜRECİNDE VERİMLİLİK AÇISINDAN GEREKLİ GÖRÜLEN KOŞULLAR VE GERÇEKLEŞME DÜZEYLERİNE İLİŞKİN ALGILAR

Işık GÜRŞİMŞEK, Hülya HAMURCU

D.E.Ü., Buca Eğitim Fakültesi – İZMİR

ÖZET

Öğretmenlik uygulaması süreci, öğretmen adaylarının kuram ve uygulama arasında ilişki kurarak öğretmenlik mesleğine hazırlanmaları, sağlanan yaşantılar yoluyla eksiklerini belirleyip düzeltmeleri açısından işlevsel öneme sahiptir. YÖK/Dünya Bankası MEGP kapsamında hazırlanan Fakülte-Okul İşbirliği Kılavuzunda sürecin nasıl işletileceği ayrıntılı biçimde tanımlanmıştır. Ancak, konunun teorik çerçevesini belirleyen bu tanımlamaların uygulamada yer alan taraflarca algılanışının incelenmesi sürecin etkililiği açısından önemlidir.

Bu araştırmanın amacı, öğretmen adayları ve uygulama öğretmenlerinin, uygulama çalışmalarının etkili işleyişi açısından gerekli gördükleri öğelerin belirlenmesi ve bunların gerçekleşme düzeylerine ilişkin algılarının karşılaştırmalı olarak incelenmesidir. Okullarda uygulama çalışmalarına katılan sınıf öğretmenliği 3. ve 4. Sınıf öğrencileri (3. Sınıftan 73, 4. Sınıftan 75, toplam 148 kişi) ile yedi uygulama okulundan toplam 30 uygulama öğretmeni araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Çalışmaya katılan kişilere 49 maddelik 4'lü Likert türü bir ölçek uygulanarak, dört alt boyutta (planlama, bireyler arası ilişkiler, eğitim-öğretim süreci, izleme-değerlendirme) uygulama sürecinin işleyişini değerlendirmeleri istenmiştir. Bulgular 5.0 SPSS paket programı yoluyla analiz edilmiş, yüzdellik ve frekans dağılımları ve varyans analizi tekniği ile yorumlanmıştır.

Bulgular, uygulama öğretmenleri ile öğretmen adaylarının okullarda uygulama çalışmalarının verimli biçimde yürütülmesine ilişkin gereklilikler konusunda anlaşmalarına karşın, bu öğelerin gerçekleşme düzeylerine konusunda farklılaşan algılara sahip olduklarını ortaya koymaktadır.

Anahtar Sözcükler : Öğretmen eğitimi, fakülte-okul işbirliği, okullarda uygulama çalışmaları

ABSTRACT

School practice is an important part of teacher education that it helps student teachers to combine their theoretical knowledge with application, gather information about their limitations and ways to correct them. Faculty-School Partnership Booklet developed related to YÖK/World Bank NEDP guides the collaboration process in detail. However, evaluating the school practice process, depending on the perceptions and opinions of the partners, is seen as an effective way of getting idea about it's functioning.

The aim of this research is to examine and compare student teachers' and mentors' opinions on the necessities for effective practice and perceptions about how well these conditions are occurring. Elementary teachers taking the school practice course (73 is third grader, 75 is fourth grader, total 148) and 30 mentors from seven practice schools formed the sample of the research. Every individual was given a 49 item 4 Likert type scale which consist of four dimensions (planning, individual relations, learning-teaching, evaluation) and was asked to evaluate the practice process. Results were analyzed by 5.0 SPSS program, percentage, frequency analysis and variance were applied.

The results show that, mentors and student teachers share common opinions on the necessities for effective practice, but differentiate on their perceptions of how well these are occurring during practice process.

Key Words: Teacher education, faculty-school partnership, school practice

GİRİŞ

Hızla değişmekte olan çağın gerektirdiği insan modelinin gerçekleştirilmesi, bireylerin içinde var oldukları çağın gereklerine uyum sağlayabilecek biçimde yetiştirilmeleri eğitim sisteminin niteliği ile yakından ilişkilidir. Bu nedenle, 21. Yüzyıla girerken tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de öğretmen yetiştiriminin hedefleri ve eğitimin programlarının içeriği üzerinde ayrıntılı biçimde durulmaktadır.

Öğretmen eğitim programları, genel kültür, alan öğretimi ve mesleki formasyon ile ilgili davranışların kazandırıldığı kuramsal ve uygulamalı derslerle, okullarda yürütülen uygulama çalışmalarını içermektedir. Programda hedeflenen yeterliklere sahip öğretmen adaylarının

yetiştirilebilmesi için, gerek eğitim fakültelerinde gerekse uygulama okullarında mesleğe giriş davranışlarının kazanılabileceği uygun eğitim ortamlarının düzenlenmesi ön koşuldur. Eğitim süreci boyunca kuramsal ve uygulamalı nitelikte değişik öğrenme yaşantılarından geçirilen öğretmen adayları, mesleki yeterliklerini geliştirmenin yanı sıra mesleki rollerine hazırlanmak için de güdülenir.

Uygulama süreci, her bir öğretmen adayının kuram ve uygulama arasındaki ilişkiyi anlamasında işlevsel bir öneme sahiptir. Öğretmen adaylarının mesleki yeterliklerini geliştirmeleri, mesleğin gerektirdiği teorik bilgi alt yapısını eğitim ortamlarına uygulayabilme becerisini kazanmaları ve öğretmenlik mesleği ile ilgili olumlu tavır oluşturmaları bu süreç sonunda gerçekleşmektedir. Öğretmenlik uygulaması süreci, hem öğretmen adaylarının kendilerini tanımaları ve gelişmelerini, hem de eğitim öğretim görevlerine hazırlanmalarını sağlayıcı yaşantılar kazandırmayı hedef almaktadır (Alkan, 1991). Bu aşamanın hedeflenen verimlilikte gerçekleşmesi, eğitim fakülteleri ile uygulama okullarının öğretmen adayının mesleğe hazırlanması sorumluluğunu birlikte üstlenmelerini gerektirmektedir.

Eğitim fakültelerinin öğretmen yetiştirme programlarında yer alan uygulama çalışmalarında karşılaşılan sorunların belirlenmesi amacıyla ülkemizde yürütülen çeşitli araştırmalar, belirtilen ilkelerin işlevsellik kazanamadığını ortaya koymaktadır. Öğretmenlik uygulaması çalışmalarının çok yönlü incelenerek bir model geliştirme amacıyla yürütülen çalışmada (Hacıoğlu,1990), öğretmenlik uygulamalarında organizasyon, program ve fiziksel kapasite yetersizliklerinden ayrıca ilgili grupların davranış örüntülerinden kaynaklanan problemler olduğu görülmüştür. Çalışmada, kurumlarda ve bireylerde birbirinden farklı yaklaşımların olduğu, bu durumun, uygulama çalışmalarının yürütülmesinde yapı, içerik ve nitelik yönünden farklı uygulamaların yer almasına yol açtığı belirtilmektedir.

Öğretmen adaylarının uygulama sürecinde karşılaştıkları sorunların incelendiği bir diğer çalışmada, öğretmenlik uygulamalarında karşılaşılan sorunlarda en çok uygulama okulu yönetiminin (%61,4), sonra da fakülte yönetimini (%58,8) payının olduğu belirlenmiştir (Ünal, 1991). Öğretmen adaylarının uygulama çalışmalarında en çok yararlandıkları kişileri belirtmeleri istendiğinde, %31,1'i uygulama öğretim elemanını, %54'ü ise uygulama öğretmenini en çok yararlandıkları kişi olarak belirtmiştir. Uygulamaya katılan öğretmen adaylarından yaklaşık %30'u uygulama öğretim elemanlarının uygulama etkinlikleri ile ilgili yeterli yaşantı kazandıramadığını ifade etmiştir (Hacıoğlu, 1991).

Çeşitli çalışmalarda görüldüğü gibi, iyi planlandığı, uygulandığı, denetlenip değerlendirildiğinde öğretmen adaylarının mesleki gelişimlerine katkıda bulunan uygulama çalışmaları tersi durumda, pek çok etkene bağlı olarak verimliliğini yitirmektedir. Nitelikli ve sürekli bir çabayı gerektiren okullarda uygulama çalışmaları süreci, YÖK/Dünya Bankası tarafından yürütülen Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitimi Projesi'nin bir uzantısı olan Eğitim Fakülteleri-Uygulama Okulları İşbirliği Programı ile Türkiye düzeyinde tüm eğitim fakültelerinde yeniden yapılandırılmıştır. 1997-1998 öğretim yılında deneme, 1998-1999 öğretim yılında ise koşulsuz biçimde uygulanmak üzere işleyişe sokulan program çerçevesinde eğitim fakülteleri ile uygulama okulları arasındaki işbirliğinin sistematik,

dinamik, sürekli kılınması ve ülke düzeyinde ortak bir standarda ulaşılması amaçlanmıştır (Fakülte-Okul İşbirliği Kılavuzu, 1998).

Tüm yeniliklerde olduğu gibi Fakülte-Okul İşbirliği Programının da sistemin yapılanmasından kaynaklanan bazı engellerle karşılaşılacağı kesindir. Bu konuda karşılaşılması olası çeşitli problemlerin nedenleri arasında: 1) gerekli koordinasyon ve işbirliğinin olmaması, 2) geleneksel tutum ve düşünceler, 3) konuyla ilgili tarafların yaklaşımı, 4) mali kaynak, personel durumu ve alt yapı, 5) mevcut durum ve yasal olanakların yetersizliği sayılabilir (Alkan, 1997).

Belirtilen engeller arasında yapısal ve bürokratik nitelikte olanlar bulunmakla birlikte ağırlıklı olarak insan faktörüne dayalı nedenlerin yer aldığı görülmektedir. Hiçbir eğitim modeli, yapıyı işletecek personelin niteliğinin üzerinde hizmet üretmez (Saracaloğlu, 1991). Bu nedenle öğretmenlik uygulaması programının başarılı olabilmesi için uygulamadan sorumlu olan tüm tarafların ortak bir bilgilenme sürecinden geçirilmesi, yakın bir işbirliği ve güçlü bir koordinasyon içinde bulunmaları gerekir. Yoğunlaşmış bir etkileşim sürecinde paylaşılacak görev ve sorumluluklar ve tarafların birbirlerinin beklenti ve algılamalarından haberdar olmaları işbirliğini kolaylaştırıcı bir faktör olarak görünmektedir.

Fakülte-Okul İşbirliği Kılavuzu'nda ilgili tarafların görev ve sorumlulukları ile karşılıklı beklentileri ayrıntılı biçimde tanımlanmıştır (Fakülte-Okul İşbirliği Kılavuzu, 1998). Ancak, konunun teorik çerçevesini belirleyen bu tanımlamaların uygulama sürecinde işlerliği konusunda tarafların algı ve görüşlerinin ne olduğunun değerlendirilmesi önem taşımaktadır. Sürecin dinamik biçimde aksamadan işlerliğini sürdürmesi ancak işleyişin içinde aktif yer alan tarafların görüşlerinin analizi ile mümkündür.

ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu araştırmanın amacı, okullarda yürütülen uygulama çalışmaları doğrultusunda, uygulama öğretmenleri ve öğretmen adaylarının sürecin etkili işleyişi açısından gerekli gördükleri öğelerin belirlenmesi ve bu öğelerin gerçekleşme düzeylerine ilişkin algılamalarının karşılaştırmalı olarak incelenmesidir.

Sistemin dinamik ögesini oluşturan bireylerin beklentileri ve bunların gerçekleşme düzeyine ilişkin algılamaları arasındaki benzerlik ve farklılaşmaların incelenmesi yoluyla, sistemin işleyişindeki güçlü-zayıf yönlerin belirlenmesi, olası problem kaynaklarının saptanması ve çözüm önerileri geliştirilmesi amaçlanmıştır.

Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Uygulama öğretmenleri ve öğretmen adaylarının, uygulama çalışmalarının planlanması aşamasının etkililiği açısından gerekli gördükleri öğelerle bunların gerçekleşme düzeyine ilişkin algılamalarında farklılaşma var mıdır?
2. Uygulama öğretmenleri ve öğretmen adaylarının, sürece katılan bireyler arasındaki ilişkilerin etkililiği açısından gerekli gördükleri öğelerle bunların gerçekleşme düzeyine ilişkin algılamalarında farklılaşma var mıdır?

3. Uygulama öğretmenleri ve öğretmen adaylarının, eğitim-öğretim sürecinin yürütülmesi aşamasının etkililiği açısından gerekli gördükleri öğelerle bunların gerçekleşme düzeyine ilişkin algılamalarında farklılaşma var mıdır?
4. Uygulama öğretmenleri ve öğretmen adaylarının, uygulama sürecinde öğretmen adayının izlenmesi ve değerlendirme aşamalarının etkililiği açısından gerekli gördükleri öğelerle bunların gerçekleşme düzeyine ilişkin algılamalarında farklılaşma var mıdır?

ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI:

1. Bu araştırmada elde edilen veriler, Buca Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği ABD. 3. ve 4. sınıf öğrencileri ve ilgili uygulama okullarındaki öğretmenlerle sınırlıdır.
2. Uygulama sürecinin izlenmesi ve yönlendirilmesinde ağırlıklı sorumluluğa sahip olan uygulama öğretim elemanlarının görüşleri, konularındaki farklılıklar dikkate alınarak, araştırmanın içerisine katılmamıştır.
3. Araştırma verileri 1997-1998 öğretim yılı güz ve bahar yarıyıllarında yürütülen Okul Deneyimi I-II ve Okullarda Uygulama Çalışmaları I-II dersleri ile sınırlıdır.

YÖNTEM

ÖRNEKLEM

Araştırmanın örneklemini, 1997-1998 öğretim yılında Okul Deneyimi I-II ve Okullarda Uygulama Çalışmaları I-II derslerini alan 3. ve 4. Sınıf düzeyindeki 158 öğretmen adayı ile uygulama çalışmalarının yürütüldüğü dokuz ilköğretim okulunda çalışmalara katılan 30 uygulama öğretmeninden oluşmaktadır.

73'ü (%49.3) 3. Sınıf öğrencisi, 75'i (%50.7) 4. Sınıf öğrencisi olan öğretmen adaylarının 78'i (%52.7) kadın, 70'i (%47.3) erkektir. Öğretmen adaylarından %95.3'ü uygulama çalışmalarına her iki yarıyıldaki düzenli katılırken, % 4.7'si devam durumlarının düzensiz olduğunu belirtmiştir. Öğretmen adaylarından 114'ü (%77.0) uygulama çalışmalarına isteyerek katıldığını belirtmiş, istemeden katılanların grubun %23'ünü oluşturduğu görülmüştür.

Uygulama öğretmenleri, Buca Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği ABD'nin 1997-1998 öğretim yılında uygulama okulu olan Buca İÖO, 30 Ağustos İÖO, 23 Nisan İÖO, Çakabey İÖO, Meşkure Şamlı İÖO, Umurbey İÖO ve Vali Rahmi Bey İÖO'nda görev yapan öğretmenler arasında uygulama çalışmalarına katılanlar arasından belirlenmiştir. Öğretmenlerin 22'si (%73.3) kadın, 8'i (%26.7) erkektir. Öğretmenlerin %96.7'si uygulama çalışmalarının yararlı olduğuna inandığını belirtmiştir. Benzer biçimde uygulama öğretmenlerinin %96.7'sinin uygulama çalışmalarına isteyerek katıldıklarını belirttiği görülmektedir.

Uygulama öğretmenlerinin kıdem durumu ile görev yaptıkları kurumda çalışma süreleri çizelge 1'de verilmiştir.

Çizelge 1. Uygulama Öğretmenlerinin Kıdemleri ve Görev Aldıkları Kurumda Çalışma Süreleri

YIL	KIDEM		BULUNDUĞU KURUMDA ÇALIŞMA SÜRESİ	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
0-1 Yıl	4	13.3	7	23.3
2-5 Yıl	2	6.7	16	53.3
6-10 Yıl	2	6.7	1	3.3
11-15 Yıl	-	---	2	6.7
16-20 Yıl	8	26.7	4	13.3
20 yıldan fazla	14	46.7	-	---
TOPLAM	30	100.0	30	100.0

VERİ TOPLAMA ARACI

Araştırmadan elde edilen veriler araştırmacılar tarafından geliştirilmiş olan ölçekte toplanmıştır. Veri toplama aracı, uygulama sürecinin işleyişinde etkili olan öğelerin dört alt boyutta (planlama, bireyler arası ilişkiler, uygulama süreci: eğitim-öğretim ve izleme-değerlendirme süreci) derlenmesi ile oluşturulmuş toplam 49 maddelik 4'lü Likert türü bir ölçektir.

Ölçekte yer alan maddeler konuyla ilgili yapılmış benzer çalışmalar örnek alınarak ve temel olarak fakülte okul işbirliği kılavuzundan yararlanarak oluşturulmuş; belirlenen maddeler uygulama çalışmalarında görev alan bölüm öğretim elemanlarının görüşlerine sunulduktan sonra ölçek şekillendirilmiştir. Ölçek'te; planlama alt boyutunda 13 madde, bireyler arası ilişkiler alt boyutunda 13 madde, uygulama süreci: eğitim öğretim alt boyutunda 13 madde, izleme-değerlendirme süreci alt boyutunda 10 madde bulunmaktadır.

Uygulamaya katılanlardan, alt boyutlarda yer alan her bir maddeyi dikkatle okuduktan sonra, maddede belirtilen özelliğin uygulama çalışmalarının verimliliği açısından ne ölçüde gerekli olduğunu "gereklilik düzeyi" bölümüne, aynı maddenin çalışmaların yürütülmesi süresince ne ölçüde gerçekleştiğini ise "gerçekleşme düzeyi" bölümüne işaretlemeleri istenmiştir. Uygulayıcılar maddelere ilişkin görüşlerini (4) çok, (3) orta, (2) az ve (1) hiç biçiminde belirtmişlerdir.

Elde edilen bulgular 5.0 SPSS paket programı yoluyla analiz edilmiş, yüzdeler ve frekans dağılımları ve varyans analizi tekniği ile yorumlanmıştır.

UYGULAMA

Hazırlanan ölçek uygulama okullarında öğretmenlere tanıtılarak araştırmanın amacı açıklanmış ve istekli olanlara uygulanmıştır. Uygulama öğretmenlerinin büyük çoğunluğu, uygulama sürecinin benzer çalışmalarla değerlendirilmesinin gerekliliğini belirtmiş ve özel zaman isteyerek ölçeği tamamlamıştır.

Öğretmen adaylarına ölçek ders saati içinde yine isteklilik esas alınarak uygulanmıştır. Benzer biçimde öğretmen adaylarının da uygulamaların değerlendirilmesi gerektiğini belirttikleri ve bu konuda kendi görüşlerinin alınmamasını eleştirdikleri gözlenmiştir.

Uygulama çalışmaları ile ilgili değerlendirme yapabilmek için yeterli yaşantıların oluşmasını gerekliliği dikkate alınarak, ölçek, gruplara ikinci yarıyılın sonlarında, Nisan sonu-Mayıs başında uygulanmıştır.

BULGULAR VE YORUM

Bu araştırmanın temel amacı, okullarda uygulama çalışmalarının yürütülmesi sürecinde uygulama öğretmenleri ile öğretmen adaylarının sürecin etkili işleyişi açısından gerekli gördükleri öğelere ilişkin görüşlerini ve bunların gerçekleşme düzeyine ilişkin algılarını karşılaştırmalı olarak incelemektir.

Uygulama öğretmenleri ve öğretmen adaylarının, ölçekte yer alan maddelere ilişkin görüşlerinin frekans dağılımları karşılaştırmalı olarak incelenmiş ancak bu çalışmanın sınırlılıkları içinde ilgili verilere bulgularda yer verilmemiştir. Bu bölümde verilen sonuçlar, katılımcıların alt boyutlarda yer alan öğelerin "gereklik düzeyler" ve "gerçekleşme düzeyleri"ne ilişkin tepki dağılımları ve bunlara yönelik istatistiksel analizlerle sınırlı tutulmuştur.

Tarafların uygulama çalışmalarının planlanması aşamasında sürecin etkililiği açısından gerekli gördükleri öğeler ile ilgili tepki dağılımları çizelge 2'de, bunların gerçekleşme düzeylerine ilişkin algılamaları ise çizelge 3'te verilmektedir.

Çizelge 2. Tarafların Uygulama Çalışmalarının Etkililiği Açısından Planlama Aşamasında Gerekli Gördükleri Öğelere İlişkin Tepki Dağılımı

Denek	<u>N</u>	<u>X</u>	<u>F</u>
Uygulama Öğretmeni	30	44.41	.318
Öğretmen Adayı	149	45.01	

Çizelge 2'de uygulama öğretmenlerinin ve öğretmen adaylarının çalışmaların etkililiği açısından planlama aşamasında gerekli gördükleri öğeler arasında anlamlı bir farklılaşma görülmemektedir. Bu boyutta her iki grubun ortalamalarının yüksek ve tepkilerin birbirine yakın olduğu dikkat çekmektedir. Bu durum, grupların görüş ortaklığını belgelemenin yanı sıra planlama ile ilgili olarak ölçeğin içerdiği öğelerin büyük ölçüde geçerlilik taşıdığını da ortaya koymaktadır.

Çizelge 3. Tarafların Planlama Aşamasında Belirtilen Öğelerin Gerçekleşme Düzeylerine İlişkin Tepki Dağılımları

Denek	<u>N</u>	<u>X</u>	<u>F</u>
Uygulama Öğretmeni	30	28.17	11.424*
Öğretmen Adayı	149	23.86	

* $p < 0.01$

Planlama aşamasında gerekli görülen öğelerin gerçekleşme düzeylerine ilişkin olarak uygulama öğretmenleri ile öğretmen adaylarının algılamalarında anlamlı farklılaşma olduğu görülmektedir. Uygulama öğretmenleri öğretmen adaylarına göre çeşitli öğelerin gerçekleşme düzeylerine ilişkin daha olumlu bir algılama düzeyi belirtirken, her iki grubun ortalamalarının gereklilik düzeyine kıyasla düşük olduğu gözlenmektedir.

Tarafların uygulama sürecinde bireyler arasındaki ilişkilerin etkili biçimde gerçekleşmesi açısından gerekli gördükleri öğelere ilişkin tepki dağılımları çizelge 4'te, bunların gerçekleşme düzeylerine ilişkin algılamaları ise çizelge 5' te sunulmuştur.

Çizelge 4. Tarafların Uygulama Çalışmalarında Bireyler Arası İlişkilerin Etkililiği Açısından Gerekli Gördükleri Öğelere İlişkin Tepki Dağılımları

Denek	<u>N</u>	<u>X</u>	<u>F</u>
Uygulama Öğretmeni	30	45.76	.823
Öğretmen Adayı	149	46.70	

Uygulama sürecinde yer alan bireyler arasındaki ilişkiler, her iki grup açısından da ortak biçimde ve yüksek ortalama ile önemli olarak vurgulanmıştır. Bu boyutun gereklilik düzeyini oluşturan öğeler açısından, iki grubun tepkileri arasında anlamlı farklılaşma görülmemiştir.

Çizelge 5. Tarafların Uygulama Sürecinde Bireyler Arası İlişkilerin Gerçekleşme Düzeylerine İlişkin Tepki Dağılımları

Denek	<u>N</u>	<u>X</u>	<u>F</u>
Uygulama Öğretmeni	30	29.03	2.463
Öğretmen Adayı	149	26.83	

Bireyler arası ilişkilerde öngörülen öğelerin gerçekleşme düzeylerine ilişkin algılar açısından iki grubun tepkilerinde anlamlı farklılaşma görülmezken, öğretmenlerin bu boyutta da ilişkilerin beklenen yönde gerçekleştiği konusunda daha olumlu bir algılama içinde buldukları gözlenmektedir.

Bu boyutta, öğretmen adaylarının tepki ortalamalarının da önceki boyuta oranla daha yüksek olması, her iki taraf açısından, bireyler arası ilişkilerin gereklilik düzeyinin altında ancak yine de kabul edilebilir ölçülerde gerçekleştiğini düşündürmektedir.

Uygulama sürecinde gerçekleştirilmesi gereken etkinliklerin yürütülmesi aşamasında gerekli görülen öğelere ilişkin olarak tarafların tepki dağılımları çizelge 6'da, bu gerekliliklerin ne ölçüde etkili biçimde gerçekleştiği konusundaki alguları ile ilgili tepki dağılımları ise çizelge 7'de verilmiştir.

Çizelge 6. Tarafların Uygulama Çalışmalarında Eğitim-Öğretim Sürecinin Etkililiği Açısından Gerekli Gördükleri Öğelere İlişkin Tepki Dağılımları

Denek	<u>N</u>	<u>X</u>	<u>F</u>
Uygulama Öğretmeni	30	48.24	2.621
Öğretmen Adayı	149	49.77	

Uygulamanın eğitim öğretim sürecini oluşturan etkinliklerin etkili biçimde sürdürülmesi açısından gerekli görülen öğeler ile ilgili uygulama öğretmenleri ve öğretmen adayları tepkileri arasında öğretmen adayları lehine ancak istatistiksel açıdan anlamlı olmayan farklılaşma dikkat çekmektedir. Öğretmen adaylarının bu boyutta yer alan bazı öğelerin gerekliliğini daha üst düzeyde vurguladıkları gözlenmektedir. Tepki ortalamalarının öncekilere oranla daha yüksek oluşu, taraflar açısından bu boyutta temsil edilen öğelerin önemine dikkat çekmektedir.

Çizelge 7. Eğitim-Öğretim Sürecinde Bulunan Öğelerin Gerçekleşme Düzeylerine İlişkin Tepki Dağılımları

Denek	<u>N</u>	<u>X</u>	<u>F</u>
Uygulama Öğretmeni	30	30.24	4.206*
Öğretmen Adayı	149	27.16	

* $p < 0.05$

Grupların uygulama sürecinde yürütülmesi gereken etkinliklerin ne ölçüde etkili biçimde gerçekleştiğine ilişkin algulamaları açısından tepkileri incelendiğinde, uygulama öğretmenleri lehine anlamlı farklılaşma olduğu görülmektedir.

Son olarak öğretmen adaylarının süreç içinde izlenmesi ve değerlendirilmelerinin etkililiği açısından gerekli görülen öğelere ilişkin tepki dağılımları çizelge 8'de, bunların gerçekleşme düzeylerine ilişkin algulamalara ilişkin dağılımlar ise çizelge 9'da sunulmuştur.

Çizelge 8. Tarafların İzleme- Değerlendirme Sürecinin Etkililiği Açısından Gerekli Gördükleri Öğelere İlişkin Tepki Dağılımları

Denek	<u>N</u>	<u>X</u>	<u>F</u>
Uygulama Öğretmeni	30	36.41	.246
Öğretmen Adayı	149	35.87	

Bu boyutta yer alan öğelerin gereklilik düzeylerine ilişkin tepki ortalamalarının, her iki grup açısından önceki boyutlara oranla düşük olduğu görülmektedir. Etkililik açısından gerekli görülen öğelere ilişkin görüşler açısından grup toplam puanları arasında anlamlı farklılaşma bulunmamıştır.

Çizelge 9. İzleme- Değerlendirme Sürecinde Yer Alan Öğelerin Gerçekleşme Düzeylerine İlişkin Tepki Dağılımları

Denek	<u>N</u>	<u>X</u>	<u>F</u>
Uygulama Öğretmeni	30	21.86	7.224*
Öğretmen Adayı	149	17.91	

* $p < 0.01$

İzleme-değerlendirme sürecinde her iki taraf açısından tüm boyutlara kıyasla daha düşük grup ortalaması puanları görülmesi bu boyutta yer alan öğelerin gerçekleşme düzeyinin oldukça az olduğunu ortaya koymaktadır. Özellikle öğretmen adayları grubunun ortalaması puanı uygulama öğretmenlerinden belirgin biçimde farklılaşmıştır. Bu fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu araştırmada, okullarda uygulama çalışmalarının etkili biçimde yürütülmesi açısından gerekli görülen öğeler ve bunların hali hazırda gerçekleşme düzeylerine ilişkin algılar, uygulama öğretmenleri ve öğretmen adaylarının görüşleri temel alınarak çözümlenmeye çalışılmıştır. Bu tür bir yaklaşım gücünü, uygulama sürecinin aktif katılımcıları olan uygulama öğretmenleri ile öğretmen adaylarının, planlanan etkinlikleri okul ortamında birlikte sürdürüyor olmalarından kaynaklanmaktadır. Bu açıdan, sürecin işlerliğini sağlama açısından, tarafların okul uygulamaları konusundaki görüş ve değerlendirmelerinin ayrıntılı analizi önemli görülmektedir.

Öncelikle uygulama sürecinin işleyişinde etkili olabileceği düşünülen öğeler planlama, bireyler arası ilişkiler, eğitim-öğretim süreci ve izleme-değerlendirme süreci alt boyutları altında gruplanarak analiz edilmiştir. Her bir koşulun, sürecin etkililiği açısından gereklilik düzeyi ve bu gerçekleşme düzeyine ilişkin algıların karşılaştırılması yoluyla, işleyişte aksayan yönlerin belirlenmesine

çalışılmıştır. Bu inceleme sonucu, tüm boyutlarda belirtilen gereklilik düzeyleri açısından eşgüdüm sağlandığı ancak gerçekleşme düzeyleri açısından hemen tüm koşulların yetersiz olarak algılandığı gözlenmiştir.

Bu veri, yeni yapılandırılmakta olan bir sistemin çözümlenmesi açısından önem taşımaktadır. Okullarda uygulama çalışmalarının değerlendirilmesi iki aşamalı olarak düşünülmelidir. Uygulama sürecinde öğretmen adayının başarısını saptamanın yanı sıra, öğretmenlik uygulaması programının da değerlendirilmesi gereklidir (Alkan, 1997). Araştırmadan elde edilen sonuçlar, sistemin işleyişinde bireylerin algı ve beklentilerinden kaynaklanabilecek sorunlara dikkat çekmektedir. Benzer değerlendirme süreçlerinin sistemli ve sürekli biçimde uygulanması yoluyla, sistemi düzenleyen ve sürdüren tarafların birbirlerinin görüşlerinden haberdar olmalarının sağlanacağı ve işbirliğinin güçleneceğine inanılmaktadır.

Uygulama öğretmenleri ve özellikle de öğretmen adayları süreç içinde en dinamik unsuru oluşturmakla birlikte, sürecin işleyişine yönelik düzenlemelerde görüşlerine genellikle en az başvurulan tarafları oluşturmaktadır. Bu açıdan, ortak bir etkinlik içinde çalışmalarını sürdüren iki tarafın görüşlerinin karşılaştırmalı biçimde irdelenmesi önemli görülmüştür.

Araştırmadan elde edilen sonuçlar; tüm alt boyutlarda, çalışmaların etkili biçimde yürütülmesi için gerekli görülen öğelerle ilgili görüşler açısından gruplar arasında anlamlı bir farklılaşma olmadığını ortaya koymaktadır. Okullarda uygulama çalışmalarını yürüten tarafların, "etkili bir uygulama nasıl olmalıdır?" sorusuna cevap olabilecek temel koşullarda ortak bir anlayışa sahip oldukları görülmektedir.

Belirlenen bu öğelerin gerçekleşme düzeylerine ilişkin algılar ise "çalışmalar ne ölçüde etkili biçimde yürüyor?" sorusuna yanıt oluşturmaktadır. Bireylerin, "ne olmalı" ile "ne kadar oluyor" sorularına yanıtları arasındaki farklılaşma, çalışmalara inancı da etkileyebileceğinden önem taşımaktadır. Özellikle de birlikte etkinlik sürdüren iki tarafın bu açıdan farklı algılayışlara sahip olması zamanla gruplar arasında iletişimi güçleştirebilecek bir öğe olarak görülmektedir. Bu açıdan incelendiğinde, planlama, eğitim - öğretim ve izleme- değerlendirme alt boyutlarında yer alan öğelerin gerçekleşme düzeyleri açısından uygulama öğretmenleri ile öğretmen adaylarının algılamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklılaşmalar bulunması dikkat çekicidir.

Bir diğer bulgu ise, öğretmen adaylarının grup tepki ortalamalarının, tüm boyutlarda uygulama öğretmenlerine göre daha düşük olmasıdır. Sürecin verimli işleyişi açısından gerekli görülen öğelere ilişkin görüşlerinde uygulama öğretmenlerine yakın, bazen de daha yüksek standartlar belirten öğretmen adaylarının gerçekleşme düzeyleri konusunda tüm boyutlarda öğretmen grubundan düşük ortalamalara sahip olması dikkat çekicidir. Bunun çeşitli sebepleri olabilir; ancak hangisi geçerli olursa olsun öğretmen adaylarının uygulama konusunda görüş ve beklentilerinin düzenli olarak değerlendirilmesi gerektiği açıkça ortaya çıkmaktadır.

Öğretmen adayı, eğitim sisteminin yeniden yapılandırılması çalışmalarının nedeni ve ürünüdür. Eğer adaylar, yapılan düzenlemelerin "çağdaş nitelikte bilgi ve becerilerle donatılmış mesleğe hazır öğretmen" niteliğini kazanmaları açısından yeterli olmadığına inanıyorlarsa, bu algılamaya kaynaklık eden nedenlerin incelenmesi önemli görünmektedir.

KAYNAKLAR

- ALKAN, C. (1991). Özel Öğretim İlke ve Yöntemleri "Özel Öğretim Teknolojileri". A. Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, No: 167, Ankara.
- HACIOĞLU, F. (1990). Öğretmenlik Uygulaması Modeli. Yayınlanmamış Doktora tezi, Ankara: A. Ü Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- HACIOĞLU, F. (1991). Öğretmen Adaylarına Öğretmen Niteliği Kazandırmada Öğretim Uygulamalarının İşlevi, Eğitimde Arayışlar I. Sempozyumu Bildiri Metinleri, s218-221, Kültür Koleji Araştırma Geliştirme Merkezi, İstanbul.
- HACIOĞLU, F., ALKAN, C. (1997). Öğretmenlik Uygulamaları: Öğretim Teknolojisi. Alkım Yayınevi, İstanbul.
- SARACALOĞLU, .A. S. (1991). Bir Öğretmen Yetiştirme Model Önerisi. Eğitimde Arayışlar I. Sempozyumu Bildiri Metinleri , s.81-85, Kültür Koleji Araştırma Geliştirme Merkezi, İstanbul.
- ÜNAL, S. (1991). Marmara Üniversitesi Teknik Eğitim Fakültesinin ve Uygulama Okullarının Öğretmenlik Uygulaması Yönünden Değerlendirilmesi. İzmir I. Eğitim Kongresi Bildirileri, s. 648-654, DEÜ Yayınları, İzmir.
- YÖK/DÜNYA BANKASI (1998). Fakülte - Okul İşbirliği Kılavuzu. Öğretmen Eğitimi Dizisi, Ankara.